

IZBOR PREPORUKA SAVETA EVROPE O SANKCIJAMA I MERAMA U ZAJEDNICI

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

IZBOR PREPORUKA SAVETA EVROPE O SANKCIJAMA I MERAMA U ZAJEDNICI

Valjevo, 2020

Priredio
SAŠA ALEKSIĆ

Obrada teksta
IVANA ŠAKOVIĆ

Izdavač
ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA VALJEVO
Karađorđeva 117, Valjevo
www.odbor.rs

Za izdavača
ALEKSANDAR PEROVIĆ

Kompjuterska priprema
MILAN SREĆKOVIĆ

Štampa
Štamparija „Topalović”, Valjevo

Tiraž
200

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“ koji Odbor za ljudska prava Valjevo realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.

SADRŽAJ

Uvodne napomene	1
Preporuka br. R (92) 16 Komiteta ministara državama članicama o Evropskim pravilima o sankcijama i merama u zajednici	3
Preporuka Rec (2000) 22 Komiteta ministara državama članicama o unapređenju sprovođenja Evropskih pravila o sankcijama i merama u zajednici	29
Preporuka br. CM/Rec (2010) 1 Komiteta ministara državama članicama o probacijskim pravilima Vijeća Evrope	38

Uvodne napomene

Ova brošura je namenjena osobama koje se bave alternativnim kaznama i merama, pravosuđu, povereničkim kancelarijama, advokaturi, organizacijama civilnog društva.

Lica koja primenjuju vanzavodske sankcije i mere su dobro upoznati sa domaćim pozitivnim propisima ali izostaje spoznaja da postoje i međunarodni standardi i pravila a još više nedostaje saznanje o sadržaju tih standarda ili njihovoj primeni u domaćoj praksi.

U cilju da ukažemo, podstaknemo domaće donosioce odluke da inkorporiraju ova međunarodna pravila u svoj rad a naročito Preporuke Saveta Evrope, izvukli smo, po nama, najznačajnija međunarodna dokumenta koja se odnose na vanzavodske sankcije i mere – Alternativne sankcije i mere ili kako se u Evropi zovu sankcije i mere koje se sprovode u zajednici.

- Preporuka br. R (92) 16 Komiteta ministara državama članicama o Evropskim pravilima o sankcijama i merama u zajednici od 19. oktobra 1992.

- Preporuka Rec (2000) 22 Komiteta ministara državama članicama o unapređenju sprovođenja Evropskih pravila o sankcijama i merama u zajednici 29. novembra 2000

- Preporuka br. CM/Rec (2010) 1 Komiteta ministara državama članicama o probacijskim pravilima Saveta Evrope (bos)

Ove tri Preporuke su nekako najprimenljivije, najpraktičnije za razumevanje i za primenu u praksi kod pitanja kada domaći propisi nisu dovoljno jasni ili su izostala jasna zakonska rešenja.

Prvenstveno ova brošura je namenjena našim učesnicima i saradnicima na projektu „Alternativne sankcije u Srbiji kroz lokalnu zajednicu na putu u EU“ (poverenicima, predstavnicima javnih preduzeća i ustanova gde se izvršava kazna rada u javnom interesu, sudijama i organizacijama civilnog društva).

U preambuli Preporuka br. CM/Rec (2010) 1 baš se i podstiče ovakva delatnost:

„ preporučuje da vlade država članica:

- koriste pravila sadržana u dopunama ove Preporuke kao vodilju za njihovo zakonodavstvo, politike i praksu; osiguraju da ova Preporuka i prateći komentar budu prevedeni i prosleđeni na što više mesta, naročito sudskim organima, probacijskim službama, zatvorima, kao i medijima i široj javnosti“.

Sadržaj Preporuka smo preuzeli sa javno dostupnih mesta (Sa-
vet Evrope) , nažalost nismo uspeli da pronađemo ažurne i do-
stupne prevode ovih preporuka na srpskom jeziku tako da smo
Preporuku br. CM/Rec (2010) 1 pronašli dostupnu samo na bo-
sanskom jeziku pa je tako i objavljujemo.

Pored internih potreba, nadamo se da će ova brošura slediti i
podtaći državne organe da primene ovu preporuku i da blagovre-
meno, ažurno učine dostupnim međunarodne standarde stručnoj
javnosti na putu Srbije ka EU.

Valjevo, jul 2020. godine

Aleksić Saša

**PREPORUKA BR. R (92) 16 KOMITETA
MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA
O EVROPSKIM PRAVILIMA O SANKCIJAMA I
MERAMA U ZAJEDNICI**

(koju je usvojio Komitet ministara 19. oktobra 1992. na 482. sastanku zamenika ministara) Komitet ministara, prema odredbama člana 15.6. Statuta Saveta Evrope.

S obzirom na važnost uspostavljanja zajedničkih načela u pogledu kaznene politike država članica Saveta Evrope u cilju jačanja međunarodne saradnje na ovom polju;

Konstatujući da je došlo do značajnog razvoja kod zemalja članica u korišćenju sankcija i mera u zajednici; Smatrajući da ove sankcije i mere predstavljaju važan način borbe protiv kriminala, kao i da se njima izbegavaju negativne posledice lišenja slobode;

Uzimajući u obzir značaj koji se pridaje razvoju međunarodnih normi u kreiranju, izricanju i sprovođenju tih sankcija i mera,

Preporučuje vladama država članica da se u svom unutrašnjem zakonodavstvu i praksi rukovode načelima iznetim u tekstu Evropskih pravila o sankcijama i merama u zajednici, a koja se nalaze u Dodatku ovoj Preporuci, u cilju njihovog postepenog sprovođenja, kao i da ovaj dokument puste u što širi opticaj.

Dodatak Preporuci br. R (92) 16

Uvod

Svrha ovih pravila je:

a) da se uspostavi skup standarda kojima bi se omogućilo državnim zakonodavcima i onima koji se bave praktičnim sprovođenjem (organima koji donose odluke i organima nadležnim za sprovođenje) da obezbede pravičnu i delotvornu primenu sankcija i mera u zajednici. Ta primena bi trebalo da teži tome da uspostavi neophodnu i poželjnu ravnotežu između potrebe da se zaštiti društvo s jedne strane, kako u smislu održavanja zakonskog poretka, tako i u vezi s primenom normi koje omogućavaju popravljanje štete nanete žrtvama, i suštinskog priznavanja potreba počinioca s druge strane, a u vezi s njegovim socijalnim prilagođavanjem;

b) da pruži državama članicama osnovne kriterijume kako bi prilikom kreiranja i korišćenja sankcija i mera u zajednici mogle da ih kombinuju sa garancijama protiv opasnosti da osnovna ljudska prava počinitelja podvrgnutih takvim sankcijama i merama u značajnoj meri budu ograničena. Slično tome, važno je zaštititi se od takve primene ovih sankcija i mera koja bi mogla dovesti do bilo kakve zloupotrebe, koja bi mogla, na primer, da proistekne iz njihove upotrebe na štetu određenih društvenih grupa. Treba u potpunosti razmotriti sve društvene prednosti ili nedostatke, kao i potencijalne rizike koji rezultiraju ili bi mogli rezultirati iz takvih sankcija i mera. Puka činjenica da se nastoji postići cilj stvaranja zamene za zatvorsku kaznu ne opravdava pribegavanje bilo kakvoj sankciji ili meri ili sredstvu za njihovo sprovođenje;

c) da predloži jasna pravila ponašanja osoblju koje je odgovorno za sprovođenje sankcija i mera u zajednici, kao i svima onima u zajednici koji su angažovani na ovom polju, kako bi se osiguralo

da se sprovode u skladu sa svim nametnutim uslovima i obavezama, čime se ovim sankcijama i merama daje kredibilitet. To, međutim, ne znači da o njihovom sprovođenju treba razmišljati na rigidan ili formalistički način. Umesto toga, treba ih preduzimati imajući stalno na umu njihovu individualizaciju, što znači postizanje odgovarajućeg odnosa između prekršaja i reakcije kaznenog sistema, kao i ličnosti i sposobnosti počinioca. Nadalje, činjenica da je moguće pozvati se na skup pravila koja su uspostavljena na međunarodnom planu trebalo bi da olakša razmenu iskustava, naročito kada se radi o metodama rada.

Ne može se dovoljno snažno istaći koliko su sankcije i mere u zajednici, koje se primenjuju u okviru sadašnjih pravila, od vrednosti i za počinioca i za zajednicu, budući da je počilac u položaju da vrši izbor i da preuzima svoje društvene obaveze. Sprovođenje kaznenih mera u samoj zajednici, umesto putem procesa izolacije od zajednice, može na duže staze u velikoj meri omogućiti bolju zaštitu društva, uključujući tu, naravno, i zaštitu interesa žrtve ili žrtava.

Kao posledica toga, izricanje i sprovođenje sankcija i mera u zajednici moraju se rukovoditi ovim obzirima, kao i suštinskim ciljem da se prema počiniocu postupa s poštovanjem kao prema odgovornom ljudskom biću.

Sadašnja pravila, zamišljena kao paralelna Evropskim zatvorskim pravilima, ne treba smatrati sistemom koji služi kao uzor. Umesto toga, ona sačinjavaju skup obaveza koji je otvoren za zajedničko prihvatanje i na osnovu kojih se može delovati. Bez poštovanja tih obaveza ne može biti ni zadovoljavajuće primene sankcija i mera u zajednici.

Kako na osnovu svog iskustva tako i na osnovu sveobuhvatnog pregleda situacije u državama članicama, Savet Evrope ima dovoljno sposobnosti za to da se pobrine da ova pravila posluže kao

smernice i pomoć onima koji su nadležni za nacionalno zakonodavstvo, kao i onima koji te zakone primenjuju.

Odredbe sadašnjih pravila odnose se na sve sankcije i mere u zajednici, na način definisan u glosaru, uključujući i načine izvršavanja kazni zatvora izvan zatvorskih ustanova. Međutim, mere koje se specifično odnose na maloletnike nisu obuhvaćene ovim Pravilima.

Deo prvi - Opšta načela

Pravilo 1.

Ova pravila će se nepristrasno primenjivati.

Pravilo 2.

Definicije termina datih u glosaru koji se nalazi u Dodatku treba smatrati sastavnim delom ovih pravila.

I poglavlje - zakonski okvir

Pravilo 3.

Definicija, usvajanje i primena sankcija i mera u zajednici moraju biti utvrđeni zakonom.

Pravilo 4.

Uslovi i obaveze iz sankcija i mera u zajednici koje odredi organ koji donosi odluke moraju biti definisani putem jasnih i izričitih zakonskih odredaba, kao i posledice nepridržavanja tih uslova i obaveza.

Pravilo 5.

Nijedna sankcija ili mera u zajednici ne sme biti neodređenog trajanja.

Trajanje sankcija i mera u zajednici odrediće organ koji ima ovlašćenja da donosi odluke u okviru granica utvrđenih zakonom.

Pravilo 6.

Priroda i trajanje sankcija i mera u zajednici biće srazmerni težini krivičnih dela za koja je počinitelj osuđen ili za koje je neko lice optuženo i uzimaće u obzir njegove lične okolnosti.

Pravilo 7.

Zakonom će biti utvrđeno koji su organi nadležni za sprovođenje sankcija i mera u zajednici.

Dužnosti i odgovornosti organa koji sprovodi ove sankcije i mere takođe će biti utvrđene zakonom.

Pravilo 8.

Ovlašćenja organa koji vrše sprovođenje da odluče o načinima primene, da prenesu svoje dužnosti u vezi sprovođenja na treće strane ukoliko je potrebno, ili da postignu sporazume u vezi sa sprovođenjem sa počiniocem, drugim organima ili trećim stranama biće utvrđene zakonom.

Pravilo 9.

U slučajevima kada se počinitelj ne pridržava uslova ili obaveza utvrđenih odlukom kojom se podvrgava sankcijama ili merama u zajednici, pribegavanje hapšenju ili pritvoru tokom sprovođenja biće regulisano zakonom.

Pravilo 10.

Nijednom odredbom zakona neće se predviđati automatsko preinačavanje sankcija i mera u zajednici u meru zatvora u slučaju da dođe do izostanka pridržavanja bilo kog uslova ili obaveze povezanih s takvom sankcijom ili merom.

Pravilo 11.

Zakonom će se predvideti redovno i spoljašnje ispitivanje rada organa koji sprovode mere ili sankcija. To ispitivanje sprovediće kvalifikovana i iskusna lica.

II poglavlje - sudske garancije i postupci pritužbe

Pravilo 12.

Pravosudni organi će donositi odluke o izricanju ili ukidanju sankcija u zajednici ili mera prekrivičnog postupka.

Pravilo 13.

Počinitac će imati pravo da ulaže pritužbe (i žalbe) kod viših organa koji donose odluku protiv odluke kojom se podvrgava sankcijama ili merama u zajednici ili kojom se menja ili ukida takva sankcija ili mera.

Pravilo 14.

Žalba protiv odluke koja se odnosi na sprovođenje sankcije ili mere u zajednici biće dostavljena pravosudnim organima kada god se počinitac žali da su ograničavanje njegove slobode ili odluka o tome nezakoniti ili suprotni sadržaju izrečene sankcije ili mere.

Pravilo 15.

Počinitelj koji želi da uloži pritužbu (ili žalbu) protiv odluke donesene od strane organa koji vrši sprovođenje, a koja se odnosi na sprovođenje, ili protiv propusta da se takva odluka donese imaće na raspolaganju postupak za ulaganje pritužbi i žalbi.

Pravilo 16.

Postupak pokretanja pritužbi mora biti jednostavan. Pritužbe će se odmah ispitivati i o njima će biti donesena odluka bez nepotrebnog odlaganja.

Pravilo 17.

Organ ili telo koje odlučuje o pritužbama pribaviće sve neophodne informacije koje mu omogućuju da donese odluku o tim pritužbama. Treba pažljivo uzeti u obzir i poželjnost mogućnosti da se dato lice lično sasluša, naročito ukoliko je to lice izrazilo takvu želju.

Pravilo 18.

Odluke organa ili tela koje odlučuje o pritužbama, kao i razlozi za takvu odluku, moraju se saopštiti u pismenom obliku licu koje je uložilo pritužbu, kao i organima koji vrše sprovođenje.

Pravilo 19.

Počiniocu koji želi da ostvari svoje pravo pritužbe protiv odluke koja se odnosi na izricanje, menjanje ili ukidanje mere ili sankcije u zajednici ili protiv odluke koja se odnosi na sprovođenje takve sankcije ili mere neće biti uskraćeno odobrenje da mu pomoć pruži lice po njegovom izboru, ili ukoliko je neophodno, službeno imenovani branitelj tamo gde je zakonskom regulativom predviđeno pružanje takve pomoći.

III poglavlje - poštovanje osnovnih prava

Pravilo 20

Prilikom izricanja i sprovođenja sankcija i mera u zajednici neće biti bilo kakve diskriminacije po osnovu rase, boje kože, etničkog porekla, državljanstva, pola, jezika, verske pripadnosti, političkog ili nekog drugog mišljenja, ekonomskog, društvenog ili nekog drugog statusa, ili telesnog ili duševnog stanja.

Pravilo 21.

Ne sme biti doneta ili izrečena bilo kakva sankcija ili mera u zajednici kojom se ograničavaju građanska ili politička prava počinioca ukoliko je ta sankcija ili mera suprotna normama koje su prihvaćene od strane međunarodne zajednice u pogledu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prilikom sprovođenja sankcija ili mera u zajednici, ova prava neće biti ograničavana u većem stepenu od onog koji nužno proizlazi iz odluke kojom se izriče ta sankcija ili mera.

Pravilo 22.

Priroda svih sankcija ili mera u zajednici i način njihovog sprovođenja moraju biti u skladu sa svim međunarodno garantovanim ljudskim pravima počinioca.

Pravilo 23.

Priroda, sadržaj i metode sprovođenja sankcija i mera u zajednici neće ugrožavati privatnost ili dostojanstvo počinilaca ili njihovih porodica niti će dovoditi do njihovog uznemiravanja. Isto tako, neće se ugrožavati ni samopoštovanje, porodični odnosi, veze sa zajednicom i sposobnost funkcionisanja u društvu. Treba usvojiti garancije kojima se počinilac štiti od uvreda i neprilične znatiželje ili publiciteta.

Pravilo 24.

Sva uputstva organa koji vrše sprovođenje, uključujući naročito ona koja se odnose na zahteve za kontrolom, moraju biti praktično izvodljiva, precizna i ograničena na ono što je nužno za delotvorno sprovođenje date sankcije ili mere.

Pravilo 25.

Sankcija ili mera u zajednici nikada neće uključivati i medicinsko ili psihološko lečenje ili postupke koji nisu u skladu s međunarodno usvojenim etičkim standardima.

Pravilo 26.

Priroda, sadržaj i metode sprovođenja sankcije ili mere u zajednici neće uključivati nepotreban rizik od telesnog ili duševnog oštećenja.

Pravilo 27.

Sankcije i mere u zajednici sprovodiće se na način koji neće dodatno otežavati njihovo trpljenje.

Pravilo 28.

Prava na nadoknade na osnovu bilo kog od postojećih sistema socijalne zaštite ne smeju biti ograničena nametanjem ili sprovođenjem sankcije ili mere u zajednici.

Pravilo 29.

Tamo gde postoje takva rešenja na osnovu kojih se obezbeđuje plaćena pomoć organima koji vrše sprovođenje u obliku odgovarajućih delatnosti nadzora od strane organizacija ili izabranih pojedinaca iz zajednice, na organima koji vrše sprovođe-

nje ležaće odgovornost da osiguraju da te pružene usluge budu u skladu sa zahtevima iz ovih pravila. Organi koji vrše sprovođenje odlučivaće o tome kakve će mere preduzeti ukoliko pomoć pružena na takav način nije u skladu sa ovim zahtevima. Organi koji vrše sprovođenje takođe će odlučivati koje mere će preduzeti ukoliko aktivnosti vršenja nadzora pokažu da se počini-lac nije ponašao u skladu sa uslovima ili obavezama ili uputstvima koja proizlaze iz nametnute sankcije ili mere.

IV poglavlje - saradnja i pristanak počinioca

Pravilo 30.

Kod izricanja i sprovođenja sankcija i mera u zajednici težiće se tome da se kod počinioca razvije osećaj odgovornosti za zajednicu uopšte, odnosno za žrtvu (žrtve) posebno.

Pravilo 31.

Sankcija ili mera u zajednici izrićaće se samo onda kada je poznato koji bi uslovi ili obaveze mogli biti adekvatni i da li je počini-lac spreman da saraduje i ispoštuje te uslove ili obaveze.

Pravilo 32.

Svi uslovi ili obaveze kojih se počini-lac podvrgnut sankciji ili meri u zajednici mora pridržavati biće određeni tako što će se uzeti u obzir njegove lične potrebe od značaja za sprovođenje, njegove mogućnosti i prava, kao i njegove društvene odgovornosti.

Pravilo 33.

Bez obzira na izdavanje zvaničnog dokumenta kojim se saopštava odluka o izricanju sankcije ili mere u zajednici, pre početka

spvođenja te sankcije ili mere počiniac mora biti jasno informisan, na jeziku koji razume, a ukoliko je potrebno i pismenim putem, o prirodi i svrsi sankcije ili mere i uslovima ili obavezama koje se moraju poštoovati.

Pravilo 34.

Budući da spvođenje sankcije ili mere u zajednici mora biti oblikovano tako da se osigura saradnja počinioca i da mu se omogući da i sam vidi tu sankciju kao pravednu i razumnu reakciju na delo koje je počinio, počiniac bi, koliko god je to moguće, morao da učestvuje u procesu donošenja odluka o stvarima koje se tiču spvođenja te odluke.

Pravilo 35.

Potrebno je pribaviti pristanak optuženog lica pre izricanja bilo kakve mere u zajednici koja se primenjuje pre suđenja ili umesto odluke o sankciji.

Pravilo 36.

Tamo gde je potreban pristanak počinioca, taj pristanak mora biti eksplicitan i zasnovan na dovoljnoj količini informacija.

Takav pristanak neće nikada imati za posledicu lišavanje počinioca bilo kog od njegovih osnovnih prava.

Drugi deo - kadrovi i finansijska sredstva

V poglavlje - stručno osoblje

Pravilo 37.

Prilikom zapošljavanja, odabira ili unapređivanja stručnog osoblja ne sme biti bilo kakve diskriminacije po osnovu rase, boje kože, pola, jezika, verske pripadnosti, političkog ili nekog drugog mišljenja, državljanstva, etničkog ili društvenog porekla, imovine, rođenja ili nekog drugog statusa. Pri zapošljavanju i odabiru osoblja treba uzeti u obzir specifične politike u vezi sa određenim kategorijama lica i raznolikost počinitelaca koje treba nadzirati.

Pravilo 38.

Osoblje odgovorno za sprovođenje mora biti zaposleno u dovoljnom broju kako bi moglo delotvorno izvršavati različite dužnosti koje su mu poverene. Ono mora posedovati odgovarajuće kvalitete u smislu karaktera i stručnih kvalifikacija neophodnih za njegove funkcije. Treba razviti takve norme i politike kojima će se osigurati da brojčanost i kvalitet osoblja budu u skladu sa obimom rada i stručnim kvalifikacijama i iskustvom potrebnim za njegov rad.

Pravilo 39.

Osoblje koje je odgovorno za sprovođenje mora posedovati odgovarajuću obuku i moraju mu se dati informacije koje će mu omogućiti da realno sagleda svoje posebno polje delatnosti, praktične dužnosti i etičke zahteve koje nameće njegov posao. Njegove stručne sposobnosti moraju se redovno usavršavati i razvijati daljom edukacijom i pregledima i procenama dejstava njihovog rada.

Pravilo 40.

Stručno osoblje će biti imenovano na osnovu takvih zakonskih i finansijskih uslova i radnog vremena da bude obezbeđen kontinuitet stručnih sposobnosti i ličnog angažmana, da se razvija svest uposlenih o zvaničnoj odgovornosti, kao i to da njihov status u odnosu na uslove rada u službi bude jednak statusu drugog stručnog osoblja koje vrši slične funkcije.

Pravilo 41.

Stručno osoblje će biti odgovorno organu koji vrše sprovođenje, a koji je utvrđen zakonom.

Taj organ će određivati dužnosti, prava i odgovornosti svog osoblja i staraće se za nadzor takvog osoblja i procenu delotvornosti njegovog rada.

VI poglavlje - finansijska sredstva

Pravilo 42.

Organi koji vrše sprovođenje imaju dovoljno finansijskih sredstava koja će biti obezbeđena iz državnih (javnih) fondova. Treće strane mogu davati finansijske ili druge doprinose, ali organi koji vrše sprovođenje ne smeju nikada biti zavisni od njih.

Pravilo 43.

U slučajevima kada organi koji vrše sprovođenje koriste finansijske doprinose trećih strana, moraju postojati pravila kojima se definišu postupci koje treba slediti, lica koje će biti zadužena konkretnim odgovornostima po ovom pitanju, kao i instrumenti za vršenje revizije upotrebe takvih sredstava.

VII poglavlje - angažman i učešće zajednice

Pravilo 44.

Moraju se distribuirati odgovarajuće informacije o prirodi i sadržaju sankcija i mera u zajednici, kao i o načinima na koji se sankcije i mere sprovode, tako da šira javnost, uključujući i privatne pojedince i privatne i javne organizacije i službe uključene u sprovođenje tih sankcija i mera mogu te sankcije i mere razumeti i videti ih kao adekvatne i kredibilne odgovore na kriminalne oblike ponašanja.

Pravilo 45.

Rad organa odgovornih za sprovođenje sankcija i mera u zajednici mora biti dopunjen korišćenjem svih odgovarajućih sredstava koja postoje u zajednici kako bi se tim organima omogućilo da na pogodan način udovoljavaju potrebama počinitelaca i zalažu se za njihova prava. U ovom potonjem cilju, treba do maksimuma iskoristiti učešće organizacija i izabranih pojedinaca iz zajednice.

Pravilo 46.

Učešće zajednice će se koristiti kako bi se pomoglo počiniocima da razvijaju svrsishodne veze u zajednici, da postanu svesni zainteresovanosti zajednice za njih, kao i da im se prošire mogućnosti uspostavljanja kontakata i dobijanja podrške.

Pravilo 47.

Treba obezbediti učešće zajednice na osnovu sporazuma sa nadležnim organima koji vrše sprovođenje u kom će posebno biti konkretno navedena priroda njihovih dužnosti i način na koji treba obavljati te dužnosti.

Pravilo 48.

Organizacije i izabrani pojedinci iz zajednice koji učestvuju u ovom procesu preduzimaće nadzor samo u onom svojstvu koje je utvrđeno zakonom ili definisano od strane organa nadležnih za izricanje ili sprovođenje sankcija ili mera u zajednici.

Pravilo 49.

Angažovanje izabranih pojedinaca iz zajednice ne sme postati zamena za rad koji treba da obavlja stručno osoblje.

Pravilo 50.

Organi koji vrše sprovođenje definišaće kriterijume i postupke u skladu s kojima će se birati pojedinci iz zajednice, i na osnovu kojih će se ovi informisati o svojim zadacima, dužnostima, granicama nadležnosti, odgovornosti i drugim pitanjima.

Pravilo 51.

Pojedincima iz zajednice stručno osoblje će davati smernice u potrebnom obimu, i biće osposobljeni za obavljanje onih dužnosti koje odgovaraju njihovim sposobnostima i mogućnostima. Po potrebi, biće im pružena odgovarajuća obuka.

Pravilo 52.

Organizacije i izabrani pojedinci iz zajednice koji učestvuju u ovom procesu biće obavezani zahtevima profesionalne tajne.

Pravilo 53.

Izabrani pojedinci iz zajednice biće osigurani od nesreća, povreda i društvene odgovornosti prilikom obavljanja svojih zadataka. Oni će biti obeštećeni za sve nužne izdatke koje pretrpe tokom rada.

Pravilo 54.

Moraju se saslušati mišljenja organizacija i pojedinaca kao učesnika izabranih iz zajednice u vezi sa stvarima opšte prirode, a koje spadaju u delokrug njihove nadležnosti, kao i u vezi s pojedinačnim slučajevima. Oni će dobijati povratne informacije.

Treći deo - aspekti upravljanja sankcijama i merama

VIII poglavlje - uslovi sprovođenja

Pravilo 55.

Sankcije i mere u zajednici sprovodiće se na takav način da budu u najvećem mogućem stepenu svrsishodni za počinioca, i njima će se nastojati da se doprinese ličnom i društvenom razvoju bitnom za njegovo prilagođavanje u društvu. Metode nadzora i kontrole služiće tim ciljevima.

Pravilo 56.

Obaveštenja sudovima ili javnom tužiocu u vezi s pripremom, izricanjem ili sprovođenjem sankcije ili mere u zajednici davaće se isključivo od strane ili preko stručnog osoblja ili organizacije utvrđene zakonom.

Pravilo 57.

Organ koji vrši sprovođenje obezbediće licima podvrgnutim sankcijama i merama u zajednici informacije o njihovim pravima, kao i o merama i pomoći koji služe obezbeđivanju tih prava. Stručno osoblje i organizacije i pojedinci izabrani iz zajednice koji učestvuju u tom procesu takođe će biti informisani o tome.

Pravilo 58.

Počinitelj će imati pravo na usmena ili pismena izlaganja pre bilo koje odluke koja se tiče sprovođenja sankcije ili mere u zajednici.

Organ koji vrši sprovođenje obezbediće da u slučaju sukoba ili krize počinitelj bude u mogućnosti da se obrati nadležnom članu stručnog osoblja u što kraćem roku.

Pravilo 59.

Organ koji vrši sprovođenje reagovaće na pritužbe koje se odnose na sprovođenje sankcije ili mere koja je izrečena počinioocu i ispitaće te pritužbe. On će sa odgovornošću i ozbiljnošću razmotriti zahteve počiniooca za promenom supervizora ili nekog drugog lica kome je poverena određena dužnost u vezi s počiniocem.

Pravilo 60.

Organ koji vrši sprovođenje vodiće evidenciju o pojedinačnim predmetima. Ta evidencija redovno će se ažurirati kako bi se, između ostalog, mogao po potrebi pripremiti bilo kakav izveštaj u vezi s pridržavanjem uslova ili obaveza iz sankcije ili mere od strane počiniooca.

Pravilo 61.

Informacije iz evidencije o pojedinačnom predmetu obuhvataće samo ona pitanja koja su relevantna za izrečenu sankciju ili meru i za njeno sprovođenje. Takve informacije moraju biti pouzdane i objektivne u najvećoj mogućoj meri.

Pravilo 62.

Počinitelj ili lice koje deluje u ime počinioca moći će da ima pristup evidenciji o njegovom pojedinačnom predmetu u meri u kojoj se time ne krši pravo na privatnost drugih lica. Počinitelj će imati pravo da osporava sadržaj evidencije o predmetu. Suština tog osporavanja biće upisana u evidenciju o predmetu.

Pravilo 63.

Supervizor počinioca redovno će ga informisati o sadržaju evidencije o predmetu, kao i o svim eventualnim izveštajima, i razjašnjavaće mu sadržaj napisanog.

Pravilo 64.

Informacije iz evidencije o pojedinačnom predmetu mogu se saopštavati samo onima koji imaju zakonsko pravo da dobiju te informacije, a svaka informacija koja se saopšti ograničiće se samo na ono što je relevantno za zadatak organa koji traži informacije iz evidencije o predmetu.

Pravilo 65.

Po isteku sankcije ili mere u zajednici, evidencija o predmetu koja se nalazi u posedu organa za sprovođenje biće uništena ili držana u arhivama u skladu s pravilima o zaštitnim mehanizmima vezanim za otkrivanje njihovog sadržaja trećim stranama. To neće biti urađeno pre nego što isteknu pravna dejstva sankcije ili mere niti nakon vremenskog roka određenog zakonskom regulativom.

Pravilo 66.

Vrsta i količina informacija o počiniocima koje se daju institucijama koje omogućuju zapošljavanje ili ličnu i socijalnu pomoć bilo koje vrste moraju biti definisani svrhom date radnje koja se

razmatra i ograničeni njom. Bez izričitog pristanka počinioca, datog na osnovu dovoljne količine informacija, iz toga će posebno biti isključeni podaci o krivičnom delu i opšti lični podaci, kao i sve druge informacije koje bi mogle imati neugodne društvene posledice ili predstavljati mešanje u privatni život.

Pravilo 67.

Zadaci koji se obezbeđuju počiniocima koji obavljaju društveno koristan rad neće biti nesvršishodni već društveno korisni i sadržajni i služiće poboljšanju počiniočevih veština koliko god je to moguće. Društveno koristan rad ne sme da se obavlja u svrhu profita bilo kog preduzeća.

Pravilo 68.

Rad i uslovi rada počinilaca koji obavljaju društveno koristan rad moraju biti u skladu sa celokupnom važećom zakonskom regulativom koja se odnosi na zdravlje i bezbednost. Počinioci moraju biti osigurani od nesreća, povreda i javne odgovornosti koja nastaje kao rezultat sprovođenja mere ili sankcije.

Pravilo 69.

U načelu, počinilac neće snositi troškove sprovođenja.

IX poglavlje - metode rada

Pravilo 70.

Sprovođenje sankcija i mera u zajednici mora da se zasniva na upravljanju pojedinačno prilagođenim programima i na razvoju odgovarajućih radnih odnosa između počinioca, supervizora i organizacija i pojedinaca iz zajednice koji učestvuju u procesu.

Pravilo 71.

Metode sprovođenja moraju biti pojedinačno prilagođene posebnim okolnostima svakog slučaja. Organi i osoblje odgovorni za sprovođenje moraju stoga imati dovoljan stepen diskrecionih prava da bi se to omogućilo, a da to pri tom ne dovede do većih nejednakosti u postupanju.

Pravilo 72.

Tamo gde se prepozna neka pojedinačna potreba koja je relevantna za sprovođenje date sankcije ili mere, osiguraće se lična, socijalna ili materijalna pomoć propisanog kvaliteta.

Pravilo 73.

Uputstva organa koji vrši sprovođenje izdata u svrhu sprovođenja odluke o sankciji ili meri moraju biti praktično izvodljiva i precizna. Ona neće izlagati počinioaca zahtevima koji izlaze van okvira zahteva koji su rezultat takve odluke.

Pravilo 74.

Aktivnosti kontrole preduzimaće se samo do stepena koji je nužan za pravilno sprovođenje izrečene sankcije ili mere i zasni-vaće se na načelu minimalne intervencije. One će biti srazmerne datim sankcijama ili merama i ograničene ciljem sankcije ili mere.

Pravilo 75.

Organi koji vrše sprovođenje koristiće metode rada koje su u skladu sa dokazanim profesionalnim standardima. Te metode će se zasnivati na poznavanju novijeg razvoja događaja na polju istraživanja, socijalnog rada i s njima povezanih područja delatnosti.

X poglavlje - delovanje sankcije ili mere i posledice nepridržavanja

Pravilo 76.

Na samom početku sprovođenja sankcije ili mere u zajednici počinitelj će biti informisan o sadržaju date sankcije ili mere i o tome šta se od njega očekuje. Takođe će biti informisan o posledicama u slučaju nepridržavanja uslova i obaveza navedenih u odluci i o pravilima prema kojima može biti vraćen organu koji donosi odluku u slučaju nepridržavanja ili nedovoljnog pridržavanja zah-teva iz date sankcije ili mere.

Pravilo 77.

Organ koji vrši sprovođenje jasno će definisati postupke koje će osoblje koje vrši sprovođenje koristiti u odnosu na počinioca i na organ koji donosi odluke u slučaju da se počinitelj ne pridržava izrečenih uslova ili obaveza ili ih nedovoljno poštuje.

Pravilo 78.

Manja kršenja uputstava organa koji vrše sprovođenje ili uslova ili obaveza, a koja ne zahtevaju postupak ukidanja date sankcije ili mere moraju se odmah razrešiti diskrecionim sredstvima ili, po potrebi, putem upravnog postupka.

Pravilo 79.

Prilikom razgovora administrativne prirode koji se tiče manjih kršenja počiniocu će biti data mogućnost da iznese svoje primedbe. Sadržaj tog razgovora i svih drugih istražnih radnji biće unet u evidenciju o pojedinačnom predmetu i odmah i na jasan način prenesen počiniocu.

Pravilo 80.

Organ koji vrši sprovođenje odmah će u pismenom obliku izvestiti organ koji donosi odluku o svakom značajnijem propustu u poštovanju uslova i obaveza utvrđenih sankcijom ili merom u zajednici.

Pravilo 81.

Svaki pismeni izveštaj o propustu u poštovanju uslova ili obaveza sadržaće objektivan i detaljan prikaz načina na koji je došlo do tog propusta, kao i okolnosti pod kojima je do propusta došlo.

Pravilo 82.

Organ koji donosi odluku doneće rešenje o izmeni ili delimičnom ili potpunom ukidanju sankcije ili mere u zajednici samo nakon detaljnog ispitivanja činjenica o kojima ga izvesti organ koji vrši sprovođenje.

Pravilo 83.

Pre nego što donese odluku o izmeni ili delimičnom ili potpunom ukidanju sankcije ili mere u zajednici, organ koji donosi odluku omogućiće počinocu da stekne uvid u dokumente na kojima se zasniva zahtev za izmenom ili ukidanjem i da iznese svoje primedbe o navodnom kršenju bilo kog izrečenog uslova ili obaveze.

Pravilo 84.

Nepoštovanje uslova ili obaveza povezanih sa sankcijom ili merom koje na osnovu važećih zakona može dovesti do menjanja ili delimičnog ili potpunog ukidanja sankcije ili mere neće samo po sebi predstavljati krivično delo.

Pravilo 85.

Kada se razmatra ukidanje sankcije ili mere u zajednici, treba na odgovarajući način uzeti u obzir način i stepen u kom je počinilac poštovao sve izrečene uslove i obaveze.

Pravilo 86.

Odluka o ukidanju sankcije ili mere u zajednici neće nužno voditi i do odluke o izricanju mere zatvora.

Pravilo 87.

Mora postojati mogućnost da organ koji donosi odluku, u skladu s važećim zakonima, vrši izmene bilo kog uslova ili obaveze izrečene u okviru sankcije ili mere u zajednici imajući u vidu napredak koji postigne počinilac.

Pravilo 88.

Organ koji donosi odluku mora imati mogućnost da poništi sankciju ili meru i pre njenog isteka ukoliko se ustanovi da je počinilac poštovao tražene uslove i obaveze i ukoliko se pokaže da ti uslovi i obaveze više nisu neophodni kako bi se postigla svrha date sankcije ili mere.

XI poglavlje - istraživanja i procene načina funkcionisanja sankcija i mera u zajednici

Pravilo 89.

Treba podsticati istraživanja sankcija i mera u zajednici. Treba redovno vršiti procenu tih sankcija i mera.

Procena sankcija i mera obuhvataće, ali se neće ograničavati na, objektivnu procenu toga u kom stepenu njihova upotreba:

- je u skladu sa očekivanjima zakonodavaca, pravosudnih organa, organa koji donose odluke, organa koji vrše sprovođenje i zajednice, a u odnosu na ciljeve sankcija i mera u zajednici;
- doprinosi smanjenju stope zatvorskih kazni;
- omogućava zadovoljavanje potreba počinitelaca povezanih s krivičnim delom;
- je ekonomična;
- doprinosi smanjenju kriminaliteta u zajednici.

Dodatak – Glosar

1. Sankcije i mere u zajednici

Izraz „sankcije i mere u zajednici” odnosi se na sankcije i mere na osnovu kojih počinitelj ostaje u zajednici i koje uključuju određena ograničenja njegove slobode putem nametanja uslova i/ili obaveza, a koje se sprovode od strane tela određenih zakonom u tu svrhu.

Ovaj izraz označava svaku sankciju izrečenu od strane suda ili sudije i svaku meru koja se preduzme pre ili umesto odluke o sankciji, kao i načine izvršenja kazne zatvora izvan zatvorske ustanove.

Mada novčane sankcije ne spadaju u ovu definiciju, sve nadzorne ili kontrolne radnje koje se preduzimaju kako bi se osiguralo njihovo sprovođenje spadaju u predmet ovih pravila.

2. Zakon - utvrđeno, regulisano zakonom

Izrazi „utvrđen“ ili „regulisan“ (zakonom) odnose se na zakone koje donosi parlament i na objavljene uredbe (dekrete ili ukaze) vlade u svrhu sprovođenja zakona.

3. Pravosudni organ

U smislu ovih pravila, izraz «pravosudni organ» označava sud, sudiju ili tužioca.

4. Organ koji donosi odluke

Izraz „organ koji donosi odluke“ označava pravosudni organ koji na osnovu zakona ima ovlašćenje da izriče ili ukida sankcije ili mere u zajednici ili da menja uslove i obaveze iz sankcija ili mera, odnosno bilo koje telo sa sličnim ovlašćenjima.

Pojam „organ koji donosi odluke“ širi je od pojma „pravosudni organi“.

5. Organ koji vrši sprovođenje

„Organ koji vrši sprovođenje“ predstavljaju telo ili tela koja imaju ovlašćenja da donose odluke i koja imaju primarnu nadležnost za praktičnu sprovođenje neke sankcije ili mere u zajednici. U mnogim zemljama organi koji vrše sprovođenje predstavljaju (socijalnu) službu za uslovni otpust.

6. Sprovođenje i primena

Pod „sprovođenjem“ se podrazumeva izvršenje praktičnih aspekata rada organa koji vrši sprovođenje kako bi se obezbedilo pravilno izvršenje sankcije ili mere u zajednici.

Pod „primenom“ se podrazumeva i izricanje i sprovođenje sankcije ili mere u zajednici.

Ovaj potonji izraz ima stoga opštije značenje od prethodnog izraza.

7. Uslovi i obaveze

Pod „uslovima i obavezama“ podrazumevaju se svi zahtevi koji su sastavni deo sankcije ili mere izrečene od strane organa koji donosi odluku.

8. Pritužba

Izraz „pritužba“ u ovom tekstu obuhvata i žalbu pravosudnim organima i pritužbu nekom upravnom telu.

9. Nadzor

Izraz „nadzor“ odnosi se i na aktivnosti pružanja pomoći koje se sprovode od strane ili u ime organa koji vrši sprovođenje, a čija je svrha da počinitelj i dalje ostane u društvenoj zajednici, i

na radnje koje se preduzimaju kako bi se obezbedilo da počinitelj ispunjava sve nametnute uslove ili obaveze.

10. Kontrola

Izraz „kontrola“ odnosi se na aktivnosti koje su ograničene na utvrđivanje toga da li se nametnuti uslovi ili obaveze ispunjavaju, kao i na aktivnosti čiji je cilj da se, putem korišćenja ili pretnjom korišćenjem postupaka koji stoje na raspolaganju u slučaju nepridržavanja, obezbedi pridržavanje uslova i obaveza.

Pojam kontrole je uži od pojma nadzora.

11. Počinilac

Isključivo sažetosti radi, izraz „počinilac“ u ovom tekstu obuhvata i optuženo i osuđeno lice.

12. Učešće zajednice

Izraz „učesće zajednice“ odnosi se na sve oblike pomoći, plaćene ili neplaćene, koji se obavljaju puno radno vreme, sa pola radnog vremena ili povremeno, a koje državne ili privatne organizacije ili izabrani pojedinci iz zajednice stavljaju na raspolaganje organima koji vrše sprovođenje.

13. Gramatički rod

Isključivo sažetosti radi, u ovim pravilima se koristi samo muški rod (npr. „njegov“, „njega“, „on“). Muški rod se uvek odnosi i na ženski rod gramatičkih oblika (npr. „njen“, „nju“, „ona“).

14. Oblici glagola

Iskazi u pravilima koja se odnose na suštinske zahteve formuliraju se tako što se koriste sadašnje vreme i glagolski oblici „će“ i „mora“. Nasuprot tome, suštinske zabrane koriste glagol „ne sme“ i „ne smeju“. U iskazima koji se odnose na ono što bi bilo poželjno, ali što nije apsolutno neophodno koriste se izrazi „treba“ i „potrebno je“. Shodno tome, ono što bi bilo poželjno zabraniti izražava se korišćenjem negativnih oblika tih izraza.

**PREPORUKA REC (2000) 22 KOMITETA
MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA
O UNAPREĐENJU SPROVOĐENJA
EVROPSKIH PRAVILA O SANKCIJAMA I
MERAMA U ZAJEDNICI**

(koju je usvojio Komitet ministara 29. novembra 2000. na 731. sastanku zamenika ministara)

Komitet ministara, u skladu sa odredbama člana 15.6 Statuta Saveta Evrope,

Podvlačeći stalnu važnost kreiranja, izricanja i sprovođenja sankcija i mera u zajednici zasnovanih na načelima sadržanim u Preporuci br. R 92 (16) Evropskih pravila o sankcijama i merama u zajednici,

Primajući k znanju rezultate istraživanja Evropskog Komiteta za probleme kriminaliteta o sprovođenju Evropskih pravila, a posebno u vezi s poteškoćama s kojima se suočavaju države članice;

Uviđajući da, u svetlu rezultata ovog istraživanja i razvoja prakse u domenu nadzora nad počiniocima, postoji potreba da se izmeni i dopuni Pravilo 5 Evropskih pravila;

Svestan da se s protokom vremena javljaju nove mogućnosti za delotvorniju i širu upotrebu sankcija i mera u zajednici;

Uviđajući nadalje da je došlo do važnih novih momenata i promene prakse u domenu sankcija i mera u zajednici, kao i da problemi koje su identifikovale države članice zahtevaju dodatna objašnjenja i tumačenja niza odredaba sadržanih u Evropskim Pravilima;

Naglašavajući da se kod pribegavanja sankcijama i merama u zajednici i njihovog sprovođenja uvek treba rukovoditi poštovanjem osnovnih pravnih jemstava sadržanih u Evropskoj Konvenciji o ljudskim pravima, kao i načelima uspostavljenim Evropskim Pravilima;

Uvažavajući činjenicu da su za ovu Preporuku relevantne Preporuka br. R (92)17 o doslednosti u izricanju presuda, Preporuka br. R (97)12 o osoblju zaduženom za sprovođenje sankcija i mera, Preporuka br. R (92) 19 o medijaciji u krivičnim pitanjima i Preporuka br. R (99) 22 o prenatrpanosti zatvora i porastu broja zatvorenika;

Preporučuje vladama država članica:

- da se u pogledu dužine trajanja sankcija i mera u zajednici u svom zakonodavstvu i praksi rukovode revidiranim tekstom Pravila br. 5 Preporuke br. R (92) 16 Evropskih pravila o sankcijama i merama u zajednici, sadržanim u Dodatku br. 1 ovoj Preporuci;

- da se prilikom revizije svojih zakona, politike i prakse u vezi s kreiranjem, izricanjem i sprovođenjem sankcija i mera u zajednici rukovode načelima izloženim u Dodatku br. 2 ovoj Preporuci kako bi mogle delotvornije primenjivati sankcije i mere u zajednici;

- da obezbede što širu distribuciju ove Preporuke i izveštaja o delotvornijem korišćenju sankcija i mera u zajednici, elaboriranim od strane Evropskog Komiteta za probleme kriminaliteta, obraćajući pri tom posebnu pažnju na dodatna tumačenja i objašnjenja nekih od ovih Evropskih pravila, izložena u stavovima 129-168 pomenutog izveštaja.

Dodatak br. 1 Preporuci Rec(2000)22

Izmena i dopuna Pravila br. 5 Evropskih pravila o sankcijama i merama u zajednici

Nijedna sankcija ili mera u zajednici ne bi u normalnim uslovi-
ma smela biti neodređenog trajanja.

U izuzetnim slučajevima, sankcija ili mera u zajednici neodre-
đenog trajanja može se izreći počiniocima koji zbog svog ranije
počinjenog ili sadašnjeg teškog krivičnog dela u sprezi s posebnim
ličnim crtama očigledno predstavljaju stalnu ozbiljnu opasnost po
život, zdravlje ili sigurnost zajednice. Zakonom treba predvideti
redovnu reviziju takve sankcije ili mere neodređenog trajanja od
strane tela koje je nezavisno od izvršne vlasti i koje na osnovu za-
kona ima ovlašćenje da vrši tu reviziju.

Trajanje sankcija i mera u zajednici mora biti određeno od
strane organa koji ima ovlašćenje da donosi odluke, a u okviru
granica i uslova utvrđenih zakonom.

Dodatak br. 2 Preporuci Rec(2000)22

*Načela koja služe kao vodilje za postizanje šire i delotvornije pri-
mene sankcija i mera u zajednici*

Zakonodavstvo

1. Treba predvideti dovoljan broj adekvatno raznovrsnih
sankcija i mera u zajednici, pri čemu sledeće predstavljaju primere
takvih sankcija i mera:

- alternative pritvoru kao što je obavezivanje osumnjičenog
počinioca da stanuje na tačno određenoj adresi, da bude pod nad-
zorom i da mu pomoć pruža određena ustanova koju posebno
navede pravosudni organ;

- uslovni boravak na slobodi, kao nezavisna sankcija određena bez izricanja kazne zatvora;
- suspenzija izvršenja kazne zatvora, s nametnutim uslovima;
- društveno koristan rad (tj. neplaćeni rad u korist zajednice);
- kompenzacija/reparacija žrtvi/medijacija između žrtve i počinioca;
- nalozi za lečenje počiniocima koji zloupotrebljavaju drogu ili alkohol, kao i počiniocima koji boluju od duševnog poremećaja koji je u vezi s njihovim kriminalnim ponašanjem;
- intenzivan nadzor odgovarajućih kategorija počililaca;
- ograničavanje slobode kretanja, npr. putem naloga o ograničavanju slobode kretanja za njih ili elektronskog nadzora koji se izriču uz poštovanje Pravila br. 23 i 55 Evropskih pravila;
- uslovni otpust iz zatvora praćen nadzorom nakon puštanja na slobodu.

2. Da bi se unapredila primena sankcija i mera kod kojih se lice ne smešta u zatvor, a naročito prilikom pripreme novih zakona, zakonodavac bi trebalo da razmotri mogućnost da umesto kazne zatvora ukaže na sankcije ili mere kod kojih se lice ne smešta u zatvor kao preporučene sankcije za određena krivična dela.

3. Trebalo bi razmotriti mogućnost revizije i smanjivanja broja formalnih odredaba koje sprečavaju da se na teške počinioce i počinioce u povratu primenjuju sankcije i mere u zajednici.

4. Treba predvideti uvođenje novih sankcija i mera probnog karaktera.

5. Sve probne sankcije i mere moraju da se sprovode u duhu Evropskih pravila i da pažljivo prate i evaluiraju. Eksperimenti moraju biti u skladu sa etičkim normama međunarodne zajednice.

Praksa izricanja kazni

6. Tamo gde ustavni principi i zakonskopravne tradicije to omogućuju, treba uspostaviti logička objašnjenja za izricanje kazni, a proces izricanja kazne mora s vremena na vreme biti preispitan od strane zakonodavca ili drugih nadležnih vlasti, kako bi se, između ostalog, smanjila upotreba kazne zatvora, a proširila upotreba sankcija i mera u zajednici uz obezbeđenje nadoknade žrtvama.

7. Pravosudni organi bi trebalo da budu uključeni u proces formulisanja i preispitivanja politike primene sankcija i mera u zajednici, kao i informisani o rezultatima date politike, kako bi se osiguralo široko razumevanje prirode tih sankcija i mera kod ljudi iz pravosuđa.

8. Posebnu pažnju treba posvetiti definisanju olakšavajućih okolnosti koje bi mogle omogućiti pravosudnim organima da izbegavaju primenu kazne zatvora i da umesto nje izriču sankcije ili mere u zajednici.

Osnovni uslovi za delotvorno sprovođenje sankcija i mera u zajednici

9. Treba uspostaviti odgovarajuće službe za sprovođenje sankcija i mera u zajednici, obezbediti im dovoljno sredstava i razvijati ih po potrebi kako bi se izgradilo poverenje i uverenje pravosudnih organa da su sankcije i mere u zajednici korisne, a istovremeno osigurala bezbednost zajednice i postiglo poboljšanje lične i socijalne situacije počinioca.

10. Službe za sprovođenje sankcija i mera trebalo bi da imaju osoblje visokih stručnih kvaliteta, koje bi bilo zaposleno, obučavano i korišćeno u skladu s načelima izloženim u Preporuci br. R (97)12 o osoblju zaduženom za sprovođenje sankcija i mera, ukoliko se želi postići da sankcije i mere u zajednici postignu svoju svrhu.

11. Rad službi za sprovođenje sankcija i mera mora da se zasniva na jasno formulisanoj programskoj politici koja opisuje njihovu funkciju, ciljeve i osnovne vrednosti. Taj dokument bi morao obuhvatati pitanja kao što su obaveze i prava počinioca, delotvorno sprovođenje interventnih aktivnosti i programa za resocijalizaciju počilaca, legitimni interesi žrtava, organizaciona odgovornost za bezbednost zajednice, kao i saradnja sa osobljem zatvora, relevantnim ustanovama i organizacijama i izabranim pojedincima iz zajednice.

12. Ovaj dokument o politici trebao bi da bude dopunjen planom i praksom službi, koji bi bio oblikovan tako da se omogućí podizanje svesti raznih organizacija i pojedinaca uključenih u sprovođenje sankcija i mera u zajednici o važnosti rada na zajedničkim ciljevima i izgradnji zajedničkog shvatanja metoda rada.

13. Trebalo bi ponovo razmotriti utvrđivanje zakonskih odredaba koje bi obezbedile redovno i nezavisno preispitivanje rada organa za sprovođenje od strane iskusnih lica, kao što to zahtevaju Evropska pravila.

Jačanje kredibiliteta sistema sankcija i mera u zajednici (kod pravosudnih organa, institucija koje su im komplementarne, i široke javnosti i političara)

14. Treba osigurati što širu distribuciju Preporuke br. R (92) 16 o Evropskim pravilima o sankcijama i merama u zajednici na odgovarajućim jezicima država članica.

15. Politički lideri i rukovodioci upravnih organa, kao i široka javnost trebalo bi da redovno dobijaju informacije o ekonomskim i društvenim koristima koje nastaju ukoliko se u smanjenom obimu pribegava merama zatvora a u povećanom obimu primenjuju sankcije i mere u zajednici. Trebalo bi da postoji i da javno bude objavljena politika odnosa s javnošću, a u odnosu na lokalne medije. U informacijama bi trebalo naglašavati da sankcije i mere u

zajednici istovremeno mogu značiti i delotvoran nadzor i kontro-
lu počinilaca.

16. Pravosudni organi i osoblje službi koje radi na sprovođe-
nju trebali bi da kreiraju takve načine saobraćanja s javnošću koji
bi omogućili redovne rasprave o praktičnim aspektima preporuka
i sprovođenja sankcija i mera u zajednici.

17. Budući da je reintegracija unutar zajednice važan cilj sank-
cija i mera u zajednici, službe koje rade na sprovođenju morale bi
aktivno sarađivati s lokalnim zajednicama, npr. tako što bi angažo-
vale izabrane pojedince iz zajednice za nadzor počinilaca ili tako
što bi sarađivale u lokalnim programima sprečavanja kriminala.

18. Uvođenje novih sankcija i mera u zajednici u zakonodav-
stvo i praksu moralo bi da bude praćeno energičnim kampanjama
za obaveštavanje javnosti čiji bi cilj bio dobijanje podrške javnosti.

Uspostavljanje delotvornih programa i intervencija

19. Trebalo bi utvrditi kriterijume delotvornosti, kako bi se
omogućila procena troškova i koristi vezanih za programe i inter-
vencije iz različitih perspektiva, a u cilju postizanja najvišeg kvali-
teta. Takođe bi trebalo uspostaviti norme i pokazatelje efikasnosti
rada u vezi sa sprovođenjem programa i intervencija.

20. Programi i intervencije morali bi biti organizovani u skla-
du sa saznanjima do kojih se dođe na osnovu relevantnih istraži-
vanja i sprovedeni od strane edukovanog osoblja.

21. Programi i intervencije za socijalnu reintegraciju počinila-
ca trebalo bi da se zasnivaju na raznovrsnim metodama. Prilikom
kreiranja programa i intervencija posebnu pažnju u kontekstu
sankcija i mera u zajednici treba posvetiti njihovom mogućem
učinku na počinioce, a naročito u vezi sa:

- osnovnim kvalifikacijama (npr. elementarna pismenost i po-
znavanje elementarnih matematičkih radnji, sposobnost rešava-

nja problema uopšte, odnos prema ličnim i porodičnim vezama, socijalno ponašanje);

- obrazovnom situacijom ili situacijom u vezi sa zaposlenjem; eventualnom zavisnošću od droga, alkohola i lekova; i socijalnim prilagođavanjem okrenutim zajednici.

22. Kod raspoređivanja počinitelaca i njihovog upućivanja na različite programe i intervencije, potrebno je rukovoditi se jasno izraženim kriterijumima, kao što su njihova sposobnost da reaguju na intervenciju, pretpostavljena opasnost po javnost i/ili po osoblje koje vodi te programe ili intervencije, kao i lične ili društvene činioce koji se vezuju za verovatnost recidivizma. U tom smislu, trebalo bi izgraditi pouzdane instrumente za procenu koji bi omogućili takvo raspoređivanje, a informacije o takvim postupcima trebalo bi staviti na raspolaganje zainteresovanim organima i/ili pojedincima.

23. Trebalo bi posvetiti posebnu pažnju razvoju programa i intervencija za one počinioce koji su ponavljano činili teška krivična dela, odnosno za one kod kojih postoji verovatnoća da će upasti u recidivizam. U svetlu novijih istraživanja, takvi programi i interventne mere trebalo bi naročito da koriste kognitivno-bihevioralne metode, npr. podučavanje počinitelaca o tome da razmišljaju o implikacijama svog kriminalnog ponašanja, jačanje samosvesti i samokontrole, prepoznavanje i izbegavanje situacija koje prethode krivičnim radnjama i obezbeđivanje mogućnosti da vežbaju socijalizovano ponašanje.

Istraživanja u vezi sa sankcijama i merama u zajednici

24. Trebalo bi obezbediti dovoljno investicija za istraživanja kojima bi se pratilo sprovođenje i evaluirali rezultati programa i intervencija koji se koriste kod sprovođenja sankcija i mera u zajednici.

25. Istraživanja bi trebalo da teže tome da prepoznaju kako one faktore koji navode počiniocima da se odupru izazovu vršenja krivičnih dela ubuduće tako i one faktore koji deluju u suprotnom smeru.

26. Istraživanja o učincima sankcija i mera u zajednici ne bi smela da se ograničavaju na jednostavno evidentiranje sudskih presuda nakon završene supervizije i trebalo bi da koriste osetljivije kriterijume. Takva istraživanja bi trebalo da proučavaju npr. učestalost i težinu ponovljenih krivičnih dela, zajedno s ličnim i socijalnim pokazateljima prilagođavanja unutar zajednice, kao i mišljenja samih počinitelja o sprovođenju sankcija i mera u zajednici.

27. Istraživanja bi u najvećoj mogućoj meri trebalo da omogućе pravljenje poređenja između različitih programa u odnosu na njihovu delotvornost.

28. Trebalo bi izgraditi sistem statističkih podataka u kome bi se na standardan način opisivali stepen primene sankcija i mera u zajednici kao i njihov krajnji ishod.

Trebalo bi s vremena na vreme vršiti kvantitativne i kvalitativne procene obima posla osoblja u vezi s različitim zadacima na sprovođenju sankcija i mera u zajednici kako bi se postigao visok nivo efikasnosti i duha kolektiva i očuvalo psihičko zdravlje osoblja.

PREPORUKA BR. CM/REC (2010) 1
KOMITETA MINISTARA DRŽAVAMA
ČLANICAMA O PROBACIJSKIM
PRAVILIMA VIJEĆA EVROPE

(Usvojen od strane Komiteta ministara **20. januara 2010.** na 1075. sastanku zamjenika ministara) Komitet ministara, u skladu sa odredbama člana 15.b Statuta Vijeća Evrope,

smatrajući da je cilj Vijeća Evrope da postigne veće jedinstvo među svojim članicama, naročito kroz usklađivanje zakona koji se odnose na pitanja od zajedničkog interesa;

smatrajući da je cilj probacije da doprinese krivičnom postupku, kao i javnoj sigurnosti tako što će sprječavati i smanjivati izvršenje krivičnih djela;

smatrajući da probacijske službe spadaju među ključne službe pravosuđa i da njihov rad utiče na smanjenje zatvorske populacije; na osnovu:

- Deklaracije i Akcionog plana usvojenih na Trećem samitu šefova država i vlada članica Vijeća Evrope (Varšava 16.-17. maja 2005), naročito u dijelu koji se odnosi na sigurnost građana;

- Rezolucije br. 2 (paragraf 19) usvojene na 26 Konferenciji evropskih ministara pravde (Helsinki 7.-8. aprila 2005);

uzimajući u obzir:

- Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (ETS br. 5);

Evropsku konvenciju o nadzoru nad uslovno osuđenim i uslovno otpuštenim prekršiocima (ETS br. 51);

- Evropsku konvenciju o međunarodnoj valjanosti krivičnih presuda (ETSbr. 70);

- Preporuku br. R (92) 16 o Evropskim pravilima o sankcijama i mjerama u zajednici;
- Preporuku br. R (97) 12 o osoblju koje je zaduženo za provedbu sankcija i mjera;
- Preporuku br. R (99) 19 o medijaciji u krivičnim stvarima;
- Preporuku br. R (99) 22 o prenatrpanosti u zatvorima i inflaciji zatvorske populacije;
- Preporuku br. Rec (2000) 22 o poboljšanju provedbe Evropskih pravila o sankcijama i mjerama u zajednici;
- Preporuku br. Rec (2003) 22 o uslovnom otpustu;
- Preporuku br. Rec (2003) 23 o postupanju zatvorske uprave sa zatvorenicima koji su osuđeni na doživotnu ili dugotrajnu kaznu zatvora;
- Preporuku br. Rec (2006) 2 u vezi sa Evropskim zatvorskim pravilima;
- Preporuku br. Rec (2006) 8 o pomoći žrtvama zločina; i
- Preporuku br. Rec (2006) 13 o pritvoru, uvjetima u pritvoru i zaštiti od zloupotrebe;

dalje uzimajući u obzir:

- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za vanzavodske mjere (Tokijska pravila)

preporučuje da vlade država članica:

- koriste pravila sadržana u dopunama ove Preporuke kao vodiču za njihovo zakonodavstvo, politike i praksu;
- osiguraju da ova Preporuka i prateći komentar budu prevedeni i prosljeđeni na što više mjesta, naročito sudskim organima, probacijskim službama, zatvorima, kao i medijima i široj javnosti.

Dodatak I Preporuci br. CM/Rec (2010) 1

Dio I: Obim, primjena, definicije i osnovni principi

Obim i primjena

Ova pravila definiraju uspostavu i pravilno funkcioniranje probacijskih službi. Ova se pravila takođe odnose na druge organizacije i njihovo izvršavanje zadataka obuhvaćenih ovim pravilima, uključujući druge domaće organizacije, nevladine i komercijalne organizacije.

Ništa se u ovim pravilima ne bi trebalo ni na koji način protumačiti kao prepreka primjeni bilo kojih relevantnih međunarodnih instrumenata i standarda za zaštitu ljudskih prava koji više pridonose tretmanu prekršilaca.

Ova se pravila trebaju tumačiti zajedno sa Preporukom br. R (92) 16 o Evropskim pravilima o sankcijama i mjerama u zajednici.

Nadalje, ova pravila dopunjuju važeće odredbe Preporuke br. R (97) 12 o osoblju koje je zaduženo za provedbu sankcija i mjera, Preporuke br. R (99) 19 o medijaciji u krivičnim stvarima, Preporuke br. Rec (2000) 22 o poboljšanju provedbe Evropskih pravila o sankcijama i mjerama u zajednici, Preporuke br. Rec (2003) 22 o uslovnom otpustu, Preporuke br. Rec (2003) 23 o postupanju zatvorske uprave sa zatvorenicima koji su osuđeni na doživotnu ili dugotrajnu kaznu zatvora, Preporuke br. Rec (2006) 2 u vezi sa Evropskim zatvorskim pravilima, Preporuke br. Rec (2006) 8 o pomoći žrtvama zločina i Preporuke br. Rec (2006) 13 o pritvoru, uvjetima u pritvoru i zaštiti od zloupotrebe te se trebaju tumačiti zajedno s njima.

Definicije

Probacija se odnosi na implementaciju sankcija i mjera u zajednici koje su definirane zakonom i koje se primjenjuju na prekršioce. Podrazumijeva spektar aktivnosti i intervencija koje uključuju nadzor, vođenje i pružanje pomoći kojima je cilj reintegracija prekršilaca, kao i davanje doprinosa javnoj sigurnosti.

Probacijska služba je bilo koje tijelo određeno zakonom da sprovodi gore navedene zadatke i dužnosti. Zavisno od domaćeg sistema, rad probacijske službe može takođe uključivati pružanje informacija i savjeta sudskim organima i drugim organima koji donose odluke kako bi im se pomoglo da donose pravedne odluke potkrijepljene informacijama; pružanje uputa i podrške prekršiocima dok su u zatvoru kako bi ih se pripremilo za otpust i resocijalizaciju; nadzor i pomoć osobama koje ispunjavaju uslove za raniji otpust; mjere restorativne pravde; i pružanje pomoći žrtvama zločina.

Sankcije i mjere koje se služe u zajednici su sankcije i mjere koje ostavljaju prekršioce u zajednici i podrazumijevaju određena ograničenja njihove slobode putem nametanja uslova i/ili obaveza. Pojam označava bilo koju sankciju određenu od strane sudskih ili upravnih vlasti, ili bilo koju mjeru poduzetu prije ili umjesto odluke o nametanju sankcija, kao i načine provođenja kazne zatvora izvan zatvorske ustanove.

Naknadna skrb je proces reintegracije prekršilaca, na dobrovoljnoj bazi nakon konačnog otpusta iz zatvora, u zajednicu na konstruktivan, planiran i nadziran način. U ovim pravilima pojam se razlikuje od pojma „reintegracija“ koji se odnosi na zakonsko sudjelovanje nakon otpusta iz zatvora.

Osnovni principi

1. Probacijske službe će nastojati pridonjeti smanjenju recidivizma kroz uspostavu dobrih odnosa sa prekršiocima kako bi ih nadgledale (uključujući kontrolu u slučajevima kada je to neophodno), usmjeravale i pomagale, te poticale njihovu uspješnu socijalnu inkluziju. Na taj način probacija doprinosi javnoj sigurnosti i pravičnosti sudstva.

2. Probacijske službe će poštovati ljudska prava prekršilaca. Sve njihove intervencije će uzimati u obzir dostojanstvo, zdravlje, sigurnost i dobrobit prekršilaca.

3. U svim slučajevima kada se probacijske službe bave pitanjima koja imaju veze sa žrtvama zločina, one će poštovati njihova prava i potrebe.

4. Probacijske službe će u potpunosti uzeti u obzir pojedinačne karakteristike, okolnosti i potrebe prekršilaca kako bi osigurale da se svaki slučaj obradi pravedno i korektno. Probacijske službe će provoditi svoje intervencije bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, religijska pripadnost, invaliditet, seksualna orijentacija, politički ili drugi stavovi, nacionalna ili socijalna pripadnost, povezanost sa manjinskim etničkim grupama, vlasništvo, rođenje ili bilo koji drugi status.

5. U provedbi bilo kojih sankcija ili mjera, probacijske službe neće nametati bilo kakva opterećenja ili ograničenja prava prekršilaca koja premašuju ona već navedena u sudskim i upravnim odlukama i koja su neophodna za svaki pojedinačni slučaj po osnovu ozbiljnosti prekršaja ili pravilno procijenjenog rizika od ponovnog učinjenja prekršaja.

6. Koliko god je moguće, probacijske službe će tražiti saglasnost i saradnju prekršilaca po pitanju intervencija koje ih se tiču.

7. Za svaku intervenciju prije nego je krivica konačno ustanovljena mora postojati saglasnost prekršilaca i ona ne smije biti na štetu pretpostavke nevinosti.

8. Probacijske službe, njihovi zadaci i obaveze, kao i njihovi odnosi sa domaćim vlastima i drugim tijelima, bit će definirani državnim zakonom.

9. Probacija će ostati u nadležnosti domaćih vlasti, čak i u slučaju kada druge službe ili volonteri pružaju usluge.

10. Probacijskim službama će se dati odgovarajući status i značaj, te će biti adekvatno financirane.

11. Organi koji donose odluke će, kada je to moguće, primjenjivati savjete i naknadne upute probacijskih službi kako bi se smanjio recidivizam, i kako bi se potaknule alternative lišavanju slobode.

12. Probacijske službe će raditi zajedno sa drugim javnim i privatnim organizacijama i lokalnim zajednicama na promociji uključivanja prekršilaca u društvo. Neophodan je koordiniran i dopunjavajući međuagencijski i interdisciplinarni rad kako bi se izašlo u susret često složenim potrebama prekršilaca i kako bi se unaprijedila javna sigurnost.

13. Sve aktivnosti i intervencije koje poduzimaju probacijske službe moraju biti u skladu sa najvišim domaćim i međunarodnim etičkim i profesionalnim normama.

14. Moraju postojati nepristrani i djelotvorni žalbeni postupci vezani za praksu probacije.

15. Probacijske službe podliježu će redovnim vladinim inspekcijama i/ ili nezavisnom nadzoru.

16. Nadležne institucije će unaprjeđivati efikasnost u primjeni probacije poticanjem istraživačkog rada, koji će se primjenjivati pri kreiranju politike i prakse vezanih za probaciju.

17. Nadležne institucije i probacijske službe će obavještavati medije i široku javnost o radu probacijskih službi kako bi potaknuli bolje razumijevanje njihove uloge i vrijednosti u društvu.

Dio II: Organizacija i osoblje

Organizacija

18. Struktura, status i sredstva probacijskih službi će odgovarati veličini zadataka i odgovornosti koji su im povjereni i odražavati će važnost društvene djelatnosti koju provode.

19. Bilo da se djelatnosti vezano za probaciju provode od strane javnih ili privatnih organizacija, službe će raditi u skladu sa zvaničnim instrukcijama i pravilima propisanim od strane nadležnih institucija.

20. Svaka privatna služba koja prekršiocima pruža usluge vezano za probaciju mora biti ovlaštena od strane nadležnih institucija u skladu sa domaćim zakonom.

Osoblje

21. Osoblje probacijskih službi će raditi tako da zasluži poštovanje drugih pravosudnih tijela i civilnog društva. Nadležne institucije će nastojati da omoguće ostvarenje ovog cilja pružanjem odgovarajućih sredstava, ciljanog odabira i upošljavanja, adekvatne naknade osoblju i dobrog rukovodstva.

22. Zapošljavanje i odabir osoblja će se vršiti u skladu sa odobrenim kriterijima koji će isticati značaj poštenja, humanosti, profesionalne sposobnosti i lične prikladnosti zahtjevnim poslovima koje će obavljati.

23. Svom osoblju će biti dostupno obrazovanje i obuka u skladu sa njihovom ulogom i stepenom profesionalnih odgovornosti.

24. Osnovna obuka će biti pružena svom osoblju i nastojat će da prenese neophodne vještine, znanja i vrijednosti. Osoblje će se

ocjenjivati odobrenim metodama i dodijelit će im se kvalifikacije koje potvrđuju dostignuti nivo stručnosti.

25. Tokom službe, svo osoblje će raditi na održavanju i unaprjeđenju znanja i profesionalnih sposobnosti kroz obuku i razvoj na radnom mjestu.

26. Osoblju će se pružiti obuka i dati mogućnost korištenja slobodne procjene unutar okvira prava, etike, organizacijske politike, savremenih metodoloških standarda i pravila službe.

27. Osoblju koje radi ili će raditi sa prekršiocima koji su počinili neka specifična krivična djela bit će pružena adekvatna stručna obuka.

28. Obuka će voditi računa o prekršiocima i, kada je moguće, o žrtvama koje su posebno ranjive ili imaju posebne potrebe.

29. Osoblje će biti dovoljno brojno da uspješno izvršava svoje zadatke. Količina obaveza koju će imati članovi osoblja će im dozvoljavati da uspješno i humano nadgledaju, vode i pomažu prekršiocima i rade sa njihovim porodicama, ukoliko je to moguće, kao i da rade sa žrtvama kada je to moguće. U slučajevima kada ima previše obaveza, dužnost je rukovodstva da pronalazi rješenja i daje instrukcije osoblju o tome kojim zadacima će se dati prioritet.

30. Rukovodstvo će osigurati kvalitetu rada vođenjem i usmjerenjem, putem nadzora i pružanjem motivacije osoblju. Osoblje će biti odgovorno za svoj rad.

31. Rukovodstvo će se truditi da razvije i održava zdrave radne odnose i dobre kontakte sa drugim službama i partnerima, sa volonterima, domaćim vlastima, medijima i širokom javnosti.

32. Ustanovit će se postupak putem kojeg će se rukovodstvo konsultirati sa osobljem kao cjelinom po opštim pitanjima koja se tiču njihovog profesionalnog rada i uslova zaposlenja u vezi s tim.

33. Plata, doprinosi i uslovi zaposlenja osoblja će odražavati položaj njihove profesije i odgovarat će naporima koje njihov poziv iziskuje kako bi se privuklo i zadržalo adekvatno osoblje.

34. Volonteri mogu biti uključeni u određene aspekte probacijskog rada. Oni će biti odgovarajuće odabrani, podržani i financirani.

Dio III: Odgovornost i odnosi sa drugim službama

35. Probacijske službe će, u skladu sa domaćim zakonom, održavati vezu i pružati informacije sudskim vlastima i, kada je potrebno, drugim nadležnim institucijama. Ovo će po pravilu sadržavati informacije o mogućem učinku mjere zatvora i djelotvornosti sankcija i mjera koje ne zahtijevaju da se osoba smjesti u zatvor, kako uopšte tako i u konkretnim slučajevima. U slučajevima kada su neophodni individualni izvještaji, pružene informacije će biti jasno definisane.

36. Probacijske službe će nadležnim institucijama podnositi redovne opšte izvještaje i povratne informacije koje se odnose na njihov rad.

37. Probacijske službe će sarađivati sa drugim službama pravosudnog sistema, službama za podršku i civilnim društvom kako bi uspješno izvršile svoje zadatke i dužnosti.

38. Probacijske službe će ohrabrivati službe za podršku i omogućavati im da provode svoje specifične obaveze kako bi se ostvarile potrebe prekršilaca kao članova društva.

39. Bilo da probacijske službe i zatvori čine komponente jednog sistema ili ne, oni će blisko sarađivati kako bi doprinjeli uspješnoj tranziciji iz života u zatvoru u život u društvu.

40. Kada to bude neophodno pripremit će se interesorni sporazumi sa odgovarajućim partnerima u kojima će se defini-

sati uslovi saradnje i pomoći, kako u opštim tako i u konkretnim slučajevima.

41. Formalni i jasni propisi koji se odnose na profesionalnu povjerljivost, zaštitu informacija i razmjenu informacija će se preuzeti iz državnog zakona i bit će precizirani svaki put kada se takva partnerstva uspostave.

Dio IV: Probacijski rad

Izvještaji prije izricanja presude

42. U zavisnosti od domaćeg pravnog sistema, probacijske službe mogu pripremiti izvještaje prije izricanja presude o pojedinačnim navodnim prekršiocima koji bi mogli biti od pomoći sudskim vlastima u donošenju odluke da li da sudski gone prekršioca ili koje su to adekvatne sankcije ili mjere. U takvim slučajevima probacijske službe će redovno komunicirati sa sudskim vlastima vezano za okolnosti pod kojima bi takav izvještaj mogao biti od koristi.

43. Izvještaji prije izricanja presude će biti zasnovani na jasno utvrđenim informacijama i bit će, u najvećoj mogućoj mjeri, potvrđeni i ažurirani tokom postupka.

44. Navodnim prekršiocima će biti data mogućnost da učestvuju u pripremi izvještaja i njihovo mišljenje će, kada je dostupno, biti navedeno u izvještaju, a izvještaj će biti prosljeđen njima i/ili njihovim pravnim zastupnicima.

Drugi savjetodavni izvještaji

45. U zavisnosti od domaćeg pravnog sistema, probacijske službe mogu pripremiti izvještaje potrebne nadležnim institucijama za donošenje odluka. Ti izvještaji će sadržavati savjete o:

- a) mogućnosti otpusta prekršilaca u zajednicu;
- b) bilo kojim posebnim uslovima koji bi mogli biti uključeni u odluku o otpustu prekršilaca;
- c) bilo kojim intervencijama neophodnim za pripremu prekršilaca za otpust.

46. Prekršiocima će biti data mogućnost da, ukoliko je moguće, budu uključeni u pripremu izvještaja, a njihovo mišljenje, ukoliko je dostupno, mora biti odraženo u izvještaju koji mora biti prosljeđen njima i/ili njihovim pravnim zastupnicima.

Rad za opšte dobro

47. Rad za opšte dobro predstavlja sankciju ili mjeru koja se služi u zajednici i podrazumijeva organizovanje i nadzor od strane probacijskih službi neplaćenog rada u korist zajednice kao prave ili simbolične naknade za štetu uzrokovanu od strane prekršio- ca. Društveno koristan rad neće biti stigmatizirajući i probacijske službe će nastojati da odrede i koriste radne zadatke koji će podr- žati razvoj vještina i socijalne inkluzije prekršio- ca.

48. Društveno koristan rad se neće izvoditi u korist probacij- skih službi, njihovog osoblja, ili za komercijalnu dobit.

49. Prilikom određivanja odgovarajućih zadataka, probacijske službe će voditi računa o sigurnosti zajednice i direktnih korisni- ka rada.

50. Zdravstvene i bezbjednosne mjere će adekvatno štititi prekršioce osuđene na rad za opšte dobro i bit će jednako rigorozne kao i za ostale radnike.

51. Probacijske službe će razviti program rada za opšte dobro koji će uključivati spektar zadataka prikladnih za različite struke i potrebe prekršilaca. Posebno mora postojati adekvatan rad za žene prekršioce, prekršioce sa invaliditetom, mlade prekršioce i starije prekršioce.

52. Prekršioci će biti konsultirani o vrsti posla koji bi mogli obavljati.

Nadzorne mjere

53. U skladu sa domaćim zakonom, probacijske službe mogu provoditi nadzor prije, tokom i nakon suđenja, kao što je nadzor tokom uslovnog otpusta u pripremi za suđenje, otpust uz kauciju, uslovno negonjenje, uslovna ili obustavljena kazna i raniji otpust.

54. Kako bi se osigurala saradnja, nadzor će u cijelosti uzeti u obzir različitosti i specifične potrebe svakog prekršioca.

55. Nadzor se neće primjenjivati isključivo kao mjera kontrole, već i kao mjera savjetovanja, pružanja pomoći i motiviranja prekršilaca. Kombinirat će se, kad je to svrsishodno, sa drugim interventnim mjerama koje mogu odrediti probacijske službe ili drugi organi, kao što su obuka, usavršavanje vještina, mogućnost zaposlenja i terapija.

Rad sa porodicama prekršilaca

56. Kada je to moguće, a u skladu sa domaćim zakonom, probacijske službe će, bilo direktno ili putem partnerskih službi, takođe nuditi podršku, savjete i informacije porodicama prekršilaca.

Elektronski nadzor

57. Kada se elektronski nadzor koristi kao dio nadzora probacije, on će se kombinirati sa interventnim mjerama osmišljenim da rezultiraju reintegracijom prekršilaca i podrže suzdržavanje od činjena krivičnih djela.

58. Stepen tehnološkog nadzora neće biti veći nego je potrebno u datom slučaju pritom uzimajući u obzir ozbiljnost počinjenog djela i prijetnje javnoj sigurnosti.

Reintegracija

59. U slučajevima kada su probacijske službe odgovorne za nadzor prekršilaca nakon njihovog otpusta one će raditi zajedno sa zatvorskim vlastima, prekršiocima, njihovim porodicama i zajednicom kako bi pripremili njihov otpust i reintegraciju u društvo. Uspostavit će kontakte sa nadležnim službama u zatvoru kako bi podržali njihovu društvenu i radnu integraciju po otpustu.

60. Probacijskim službama osigurat će se sav neophodan pristup zatvoreniciima da bi im se omogućilo da pomognu pripreme za njihov otpust i planiranje njihove reintegracije čime bi se osigurao kontinuitet skrbi tako što će se nastaviti sav konstruktivan rad koji se odvijao tokom zatvorske kazne

61. Nadzor nakon ranog otpusta će težiti da izađe u susret potrebama reintegracije prekršilaca kao što su zaposlenje, stanovanje, obrazovanje i poštovanje uslova otpusta kako bi se umanjio rizik recidivizma i stvaranja ozbiljnih posljedica.

Briga nakon otpusta

62. Nakon što su sve obaveze nakon otpusta izvršene, probacijske službe mogu nastaviti, gdje je to dozvoljeno domaćim zakonom, da pružaju usluge naknadne brige bivšim prekršiocima na dobrovoljnoj bazi kako bi im se pomoglo da nastave živjeti u skladu sa zakonom.

Probacijski rad sa prekršiocima koji su strani državljani i državljanima osuđenim izvan zemlje

63. Probacijske službe će pružati usluge i za prekršioce koji su strani državljani, naročito usluge koje se tiču nadzora u zajednici i reintegracije.

64. Prilikom primjene zakonskih odredbi koje ovlašćuju prijenos probacijskih mjera koje se odnose na prekršioce koji su strani državljani, oni (strani državljani) će biti obaviješteni o svojim pravima po tom osnovu. Kontinuirana bliska saradnja sa nadležnim probacijskim službama u zemljama njihovog porijekla će se uspostaviti i održavati u najvećoj mogućoj mjeri kako bi se postigli neophodni nadzorni aranžmani vezani za povrat prekršilaca u njihovu zemlju.

65. Probacijske službe će nastojati, uz saglasnost domaćih vlasti, da unaprijede postojeće kontakte sa i podršku za državljane osuđene izvan zemlje, one za koje znaju, i da ih ohrabre da potraže pomoć nadležnih službi za podršku po povratku u zemlju.

Dio V: Proces nadzora

Procjena

66. Kada je potrebna prije i tokom nadzora, procjena prekršilaca će se provesti sistematičnim i detaljnim razmatranjem pojedinačnih slučajeva, uključujući razmatranje rizika, pozitivnih faktora i potreba, interventnih mjera potrebnih da se odgovori na ove potrebe i efekata ovih mjera na prekršioce.

67. Kadgod je moguće, prekršiocima će se dopustiti da daju aktivan doprinos službenoj procjeni. Ovo pretpostavlja davanje adekvatnog značaja mišljenjima i ličnim aspiracijama prekršilaca,

kao i njihovoj vlastitoj snazi i odgovornosti da izbjegavaju ponovno činj enje krivičnih djela.

68. Prekršio ci će se upoz nati sa procesom i rezultatima procjene.

69. Procjena je stalan proces i njena tačnost i relevantnost će se periodično razmatrati.

70. Procjena se preporučuje:

a) u vrijeme određivanja adekvatne sankcije ili mjere ili kada se razmatra odstupanje od formalnog krivičnog postupka;

b) na početku perioda nadzora;

c) kad god se dese bitne promjene u životu prekršilaca;

d) kada se razmatra promjena prirode ili stepena nadzora;

e) na kraju mjere nadzora.

71. Osoblje će se osposobiti da provodi procjene u skladu sa važećim pravilima. U zemljama gdje postoje instrumenti procjene, osoblje će se osposobiti da razumije njihove potencijalne vrijednosti i ograničenja i da ih koriste kao doprinos vlastitom profesionalnom ocjenjivanju.

Planiranje

72. Nadležne institucije će pripremiti plan rada za primjenu svih sankcija i mjera koji će biti sastavni dio ličnog dosjea. Ovaj plan će usmjeravati rad probacijskih službi i omogućit će osoblju i prekršiocima da procjenjuju napredak ka zacrtanim ciljevima.

73. Plan rada će biti rezultat razgovora i, koliko je moguće, dogovoren sa prekršiocima.

74. Plan će biti zasnovan na početnoj procjeni i definirati će interventne mjere koje će se primjenjivati.

75. Svaki put kada se uradi revizija procjene, sukladno tome će se uraditi i revizija plana rada.

Interventne mjere

76. Cilj interventnih mjera će biti rehabilitacija i odustajanje od ponovnog činjenja krivičnih djela te će stoga biti konstruktivne i proporcionalne nametnutim sankcijama ili mjerama.

77. Probacijske službe bi trebale biti u mogućnosti da koriste mnoštvo metoda zasnovanih na interdisciplinarnom pristupu i temeljitom znanju koje je rezultat relevantnog istraživanja.

78. Prekršioци će biti informirani unaprijed i u cijelosti o svim predloženim interventnim mjerama. Sve će se učiniti da se osigura njihovo aktivno učešće u tim mjerama.

79. Prilikom organizovanja interventnih mjera i njihovog raspoređivanja, probacijske službe će se, kad je to moguće, obratiti drugim službama koje sarađuju sa probacijskom.

80. Bez obzira na broj osoba koje doprinose radu sa prekršiocem, u svakom slučaju će postojati tačno određen odgovorni član osoblja čiji je zadatak da procjenjuje, razrađuje i koordinira opšti plan rada, da osigura kontakt sa prekršiocem i njegovu saradnju. Ovo je naročito važno u slučajevima kada je prekršiocima određeno više od jedne interventne mjere i kad je više službi uključeno.

Evaluacija

81. Napredak svakog prekršioца će se evaluirati u redovnim intervalima i ovaj proces će uticati na plan rada do isteka nadzora. Procjena će činiti dio ličnog dosijea i, kada je neophodno, popratnih izvještaja organima koji donose odluke.

82. Evaluacija će takođe uključivati stepen do kojeg se dogovoreni plan rada uspio definirati i primijeniti, te do kojeg je stepena bio u stanju proizvesti željene efekte. Probacijske službe će,

kada je neophodno, biti u stanju da se obrate organima koji donose odluku kako bi izmijenile ili završile nadzor.

83. Mišljenje prekršilaca vezano za značaj nadzora će biti uključeno u evaluaciju.

84. Po isteku perioda nadzora pripremit će se konačna evaluacija. Prekršiocima se mora jasno dati do znanja da će ova evaluacija ostati u njihovim ličnim dosijeima i da bi se na nju moglo pozivati u budućnosti.

Izvršavanje i pridržavanje uslova

85. Probacijske službe će raditi na tome da osiguraju aktivno poštovanje nadzora i bilo kojih nametnutih uslova od strane prekršilaca. Da bi se pridobila saradnja prekršilaca, u slučaju da oni saradnju odbijaju, neće se pribjegavati mogućnosti primjene sankcija kao jedinom rješenju.

86. Prekršioci će se u potpunosti upoznati sa onim što se očekuje od njih, dužnostima i obavezama probacijskog osoblja, kao i o posljedicama za nepridržavanje uslova.

87. U slučajevima kad se prekršioci ne pridržavaju bilo kojih nametnutih uslova, osoblje će aktivno i trenutno reagovati. Ta reakcija će u cijelosti uzeti u obzir razloge za neuspjeh u poštovanju uslova.

Bilježenje, informacije i povjerljivost

88. Sve probacijske službe će voditi precizne i ažurne službene zabilješke o radu. Ove službene zabilješke će sadržavati lične informacije o pojedincima na koje se odnosi primjena sankcija i mjera, evidenciju njihovih kontakata sa službom i aktivnosti koje

su poduzete u skladu sa tim. Takođe će uključivati arhivu svih procjena, planiranja, interventnih mjera i evaluacija.

89. Službene zabilješke podliježu principima povjerljivosti i zaštite podataka kako je to definisano domaćim zakonom. Povjerljive informacije će se dijeliti samo sa drugim nadležnim službama u skladu sa strogim procedurama i bit će korištene samo u jasno definisane svrhe.

90. Službene zabilješke su važno sredstvo za osiguravanje odgovornosti. Rukovodioci će ih redovno provjeravati, a takođe će biti dostupni prilikom formalnih inspekcija i nadzora.

91. Probacijske službe će biti u stanju da daju izvještaj sudstvu i drugim nadležnim organima o aktivnostima koje se provode, napretku prekršilaca i stepenu njihove saradnje.

92. Prekršiocima će imati pristup vlastitim ličnim dosijeima u obimu koji je predviđen domaćim zakonom i koji ne krši pravo na privatnost drugih osoba. Prekršiocima će imati pravo da ospore sadržaj ovih ličnih dosijea.

Dio VI: Ostale aktivnosti probacijskih službi

Rad sa žrtvama

93. U slučajevima kada probacijske službe pružaju usluge žrtvama zločina one će im pomagati da se nose sa posljedicama počinjenog djela u potpunosti vodeći računa o raznolikosti njihovih potreba.

94. Ukoliko je moguće, probacijske službe će održavati vezu sa službama za pružanje pomoći žrtvama kako bi se osiguralo da su potrebe žrtava zadovoljene.

95. U slučajevima kada su probacijske službe u kontaktu sa žrtvama i/ili traže njihova mišljenja, žrtve će biti jasno obaviještene

da se odluke vezano za kažnjavanje prekršilaca donose na osnovu nekoliko faktora, a ne samo na osnovu nepravde nanijete određenoj žrtvi.

96. Čak i kada probacijske službe ne rade direktno sa žrtvama, interventne mjere će poštovati prava i potrebe žrtava i nastojati će razviti svijest kod prekršilaca o šteti koju su nanijeli žrtvi, kao i njihovom preuzimanju odgovornosti za takva djela.

Metode restorativne pravde

97. Kada su probacijske službe uključene u procese restorativne pravde, prava i obaveze prekršilaca, žrtava i zajednice će biti jasno definisana i priznata. Probacijskom osoblju će biti omogućena adekvatna obuka. Bilo koje specifične interventne mjere da se koriste, glavni cilj će biti da se ispravi šteta nanesena krivičnim djelom.

Prevenција kriminaliteta

98. Gdje je to definisano domaćim zakonom, stručnost i iskustvo probacijskih službi će se iskoristiti u pripremi strategija za smanjenje stope kriminaliteta. Ovo može uključivati upotrebu zajedničkih interventnih mjera i partnerstava.

Dio VII: Postupak pritužbe, inspekcije i nadzor

99. Domaći zakon će definisati jasne, dostupne i djelotvorne procedure za provjeravanje i davanje odgovora na pritužbe vezano za probacijsku praksu.

100. Ove procedure će biti poštene i nepristrasne.

101. U svakom slučaju, strana koja podnosi pritužbu će biti uredno obaviještena o postupku i o nalazima istrage.

102. Probacijske službe će osigurati postojanje pouzdanih sistema za praćenje i unapređenje vlastitog rada kako bi osigurale da rade u skladu sa propisanim standardima.

103. Probacijske službe će biti odgovorne nadležnim institucijama i podlijezat će redovnim vladinim inspekcijama i/ili nezavisnom nadzoru, te će u svim takvim detaljnim razmatranjima pružati potpunu saradnju. Nalazi nezavisnih nadzornih organa bit će prezentirani javnosti.

Dio VIII: Istraživanje, evaluacija, rad sa medijima i javnošću

104. Politika i praksa probacije će se, koliko god je to moguće, zasnivati na dokazima. Vlasti će osigurati sredstva neophodna za temeljito istraživanje i evaluacije.

105. Revizije postojećih zakona, politika rada i prakse će se zasnivati na čvrstom naučnom znanju i istraživanju koje je u skladu sa međunarodno priznatim pravilima.

106. Medijima i javnosti će se redovno davati činjenične informacije vezano za aktivnosti provedene od strane probacijskih službi. Informisat će se o svrsi i rezultatima njihovog rada kako bi se potaklo bolje razumijevanje njihove uloge i značaja u društvu.

107. Nadležne institucije će se ohrabrivati da izdaju redovne izvještaje o dešavanjima u polju probacije.

108. Izjave vezano za politiku i praksu probacijskih službi bit će dostupne drugim službama, korisnicima usluga i širokoj javnosti, u zemlji i inostranstvu, kako bi se jačalo povjerenje i unaprjeđivali standardi i praksa probacije.

Dodatak II Preporuci CM/Rec (2010)1

Glosar korištenih termina

Briga nakon otpusta podrazumijeva proces integracije prekršilaca, na dobrovoljnoj bazi i nakon konačnog otpusta iz zatvora, nazad u zajednicu na konstruktivan, isplaniran i nadziran način. Ova pravila razlikuju ovaj termin od termina „reintegracije“ koji se odnosi na zakonsko sudjelovanje po otpustu iz zatvora.

Procjena podrazumijeva proces procjene rizika, potreba i sklonosti prekršilaca prije planiranja interventnih mjera i/ili davanja savjeta sudskim i drugim nadležnim organima. Uz to, procjena cilja da otkrije uzroke činjenja prestupa i da li je moguće poduzeti mjere koje bi smanjile mogućnost njihovog ponavljanja.

Pomoć se treba shvatiti kao integralni dio procesa nadzora, zajedno sa kontrolom. Po pravilu ona uključuje jednu ili više od sljedećih usluga: pružanje pomoći u pronalasku mjesta stanovanja, zaposlenja, obrazovanja, pružanja pomoći porodici, itd. U nekim pravnim sistemima pružanje pomoći može biti odgovornost različitih službi.

Pritužba se odnosi na podnošenje aplikacije sudskim vlastima i na podnošenje žalbe rukovodećim organima.

Sankcije i mjere u zajednici podrazumijevaju sankcije i mjere koje ostavljaju prekršioce u zajednici i uključuju neka ograničenja njihove slobode kroz nametanja uslova i/ili obaveza. Termin označava sankcije nametnute od strane sudskih ili upravnih organa, i mjere poduzete prije ili umjesto odluke da se nametnu sankcije, kao i načine provođenja kazne zatvora izvan zatvorske ustanove.

Uslovi i obaveze podrazumijevaju sve zahtjeve koji su integran dio sankcija ili mjera nametnutih od strane organa koji donose odluke.

Kontrola podrazumijeva aktivnosti ograničene na određivanje da li su, ili pak osiguravanje da su, uslovi i obaveze propisane sankcijom ili mjerom, ispoštovane od strane prekršilaca. Te aktivnosti uobičajeno uključuju upotrebu, ili prijetnju upotrebom, strožih sankcija i mjera, u slučaju odbijanja saradnje. Pojam kontrole je uži od pojma nadzor.

Prevenција kriminaliteta podrazumijeva bilo koju politiku rada ili praksu koje primjenjuju službe krivičnog sistema i druge nadležne službe na sprječavanju (ili što je vjerovatnije na smanjenju) stope kriminaliteta.

Organi koji donose odluke su sudski, upravni ili drugi organi ovlašteni zakonom da nameću ili ukidaju sankcije i mjere koje se služe u zajednici ili da mijenjaju njihove uslove i obaveze.

Suzdržavanje od činjenja krivičnih djela podrazumijeva proces kroz koji, uz ili bez intervencije službi pravosudnog sistema, prekršioци prestaju sa činjenjem krivičnih djela i održavaju život bez činjenja krivičnih djela tako što rade na razvoju vlastitih ljudskih kapaciteta (poput individualnih vještina i znanja) i društvenih potencijala (kao što su zaposlenje, porodica, društvene veze i angažman u civilnom društvu).

Raniji otpust podrazumijeva sve oblike otpusta iz zatvora prije nego je kazna zatvora u cijelosti izdržana i uključuje privremeni otpust, uslovni otpust ili uslovno pomilovanje.

Evaluacija je temeljita analiza stepena do kojeg su zacrtani ciljevi ostvareni. Tokom ovog procesa se donose odluke o tome šta treba poduzeti slijedeće.

Provedba podrazumijeva izvođenje praktičnih aspekata rada probacijskih službi kako bi se osiguralo da su sankcije i mjere koje se izvršavaju u zajednici ispravno primijenjene.

Interventne mjere podrazumijevaju sve radnje koje se poduzimaju za nadziranje, tretiranje, pružanje pomoći i vođenje prekršilaca

kako bi ih se odvratilo od činjenja daljnjih krivičnih djela i kako bi im se pomoglo da žive u skladu sa zakonom. Interventne mjere se ne odnose na pružanje informacija i pisanje izvještaja.

Sudske vlasti su sudovi, sudije i tužioci.

Domaći zakon podrazumijeva ne samo primarno zakonodavstvo izglasano od strane domaćeg zakonodavnog tijela, već i ona pravila i uredbe, kao i sudsku praksu sudova i tribunala, u mjeri u kojoj su ovi oblici kreiranja zakona priznati od strane domaćih pravnih sistema.

Prekršilac je osoba koja je navodno počinila ili je počinila prekršaj krivičnog zakona. Za svrhu ove preporuke i bez štete po pretpostavku nevinosti i ustanovljenje krivice kroz sudsku odluku, termin „prekršilac“ će se odnositi na bilo koga protiv koga se vodi krivični postupak.

Nadzor poslije otpusta podrazumijeva nadzor tokom perioda ranijeg otpusta.

Probacija se odnosi na primjenu sankcija i mjera u zajednici propisanih zakonom protiv prekršilaca. Uključuje spektar aktivnosti i interventnih mjera, među njima nadzor, usmjeravanje i pomoć sa ciljem osiguranja socijalne inkluzije prekršilaca, kao i davanja doprinosa sigurnosti u zajednici.

Probacijska služba je svako tijelo određeno zakonom da provodi gore navedene zadatke i obaveze. U zavisnosti od domaćeg sistema, djelovanje probacijskih službi može takođe uključivati pružanje informacija i savjeta sudskim i drugim organima koji donose odluke kako bi im se pomoglo da donesu potkrijepljene i pravedne odluke; pružanje vodstva i pomoći prekršiocima dok su u zatvoru kako bi ih se pripremio za otpust i reintegraciju; nadzor i pomoć osobama koje su stekle pravo za rani otpust, mjere restorativne pravde i pružanje pomoći žrtvama zločina.

Rehabilitacija je širok koncept koji označava mnoštvo interventnih mjera usmjerenih ka poticanju odustajanja od činjenja krivičnih djela i vraćanja prekršilaca u status osoba koje poštuju zakon.

Reintegracija počinje tokom pritvora. Predstavlja proces reintegracija prekršilaca nazad u zajednicu na pozitivan i kontrolisan način. U ovim pravilima reintegracija se odnosi na period nadzora nakon otpusta prekršilaca iz zatvora, ali dok još podliježu nekim zakonskim obavezama - na pr. period uslovnog otpusta. Ovaj termin treba razlikovati od termina „briga nakon otpusta“.

Restorativna pravda uključuje pristupe i programe zasnovane na nekoliko temeljnih pretpostavki: **a.** da odgovor na zločin treba u najvećoj mogućoj mjeri ispraviti štetu nanесenu žrtvi; **b.** da prekršiocima trebaju uvidjeti da je njihovo ponašanje neprihvatljivo i da je proizvelo stvarne posljedice po žrtvu i zajednicu; **c.** da prekršiocima trebaju i moraju prihvatiti odgovornost za svoja djela; **d.** da žrtve trebaju imati mogućnost da izraze svoje potrebe i da učestvuju u određivanju najboljeg načina za popravak prekršilaca, i **e.** da zajednica ima obavezu da doprinese ovom procesu.

Nadzor se odnosi na mjere pomoći od strane ili u ime provedbenih organa usmjerenih ka zadržavanju prekršilaca u zajednici, kao i na mjere poduzete kako bi se osiguralo da prekršiocima ispune sve nametnute uslove i obaveze, uključujući i mjeru kontrole kada je to neophodno. Nadzor može biti obavezan ili dobrovoljan (na zahtjev prekršilaca).

Žrtva je fizičko lice kojem je nanijeta šteta, uključujući tjelesne i mentalne povrede, emotivna bol ili ekonomski gubitak, kao rezultat djelovanja ili propusta koji predstavljaju kršenje krivičnog zakona. Termin „žrtva“ takođe uključuje, kada je to odgovarajuće, najužu porodicu ili članove porodice neposredne žrtve.

Volonter je osoba koja radi na provođenju probacijskih aktivnosti, a nije plaćena za svoj rad. Ovo ne isključuje isplaćivanje malih suma volonterima kako bi se pokrili troškovi njihovog rada.

Beleške

Dotted lines for writing notes.

Beleške

Beleške

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....